

ERDÉLYI IRODALMI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT

LVI. ÉVFOLYAM.

2. SZÁM.

1924. FEBRUÁR.

Folyóiratunkat minden alkalommal vezércikkkel szándékunk kezdeni, melyben irodalmi és tudományos életünknek aktuális kérdéseivel foglalkozunk. E vezércikk-sorozatot nem tudnók jobb és időszerűbb cikkel megkezdeni, mint a híres magyar kritikuskak, Bajza Józsefnek alábbi — sajnos, úgylátszik — mindig aktuális soraival:

KRITIKA KELL KÖZÖTTÜNK . . .

A kritikának, e gyűlölvé rettegett és rettegvé tisztelt istennőnek, templomot építeni, oltárt emelni közöttünk sohasem volt oly hasznos, sőt szükséges, mint ma.

Ha végig szemléljük a magyar irodalom történetét, nem találunk kort, mely a jelennel hasonlítható; nem évszakaszt, mely a vívó és küzdő kor nevét oly méltán viselhetné, mint ez. Ma tanult és tanulatlan, művész és kontár egyaránt vergődnek a halhatatlanság szent bérczeihez, de az utat, melyen oda juthatni, felette kevés ismeri . . . Vannak íróink, kik ha egy történetecskét, mely legfeljebb is anekdotának volt alkalmas, dialogusba szöve — mert nálunk a drámai formához ez elég — nyolc-kilenc íven végighurcolhattak, shakespearei, calderoni elmét vélnek agyaikban lobogni. Említsük-e a poétaszterek hemzsegő seregét, ezeket a türelem ostromlóit, ezeket a fülkínzó unalmas trubadúrokat? Könyveink nagyobb részét ezek foglalják el, azért van bennök a szív és ész szavának oly ritkán helye. S mindezek a legfellengőbb álmokban élnek s goethei, schilleri nagyság bizodalmaival kerengenek parányi köreikben. Embernek legfőbb boldogságát képzelet s álmok teszik s ha kit álmaiból vertek fel, az boldogsága egéből hullott le. Hagynunk kellene tehát keresztényi kimélettel, hadd álmodják végig az ily jámborok rövid életöket s hadd legyenek boldogok. De ez álomboldogokat imádók, hirdetők, magasztalók veszik körül;

a tévedések, a képzelmekek kórjai elragadnak s egész csoportokat tántorítanak a vak tudatlanság örvényébe, azalatt, hogy a valódi érdem félrevonulva nem ismertetik vagy elfeledtetik — s ez vágja ketté a dolgot. Fel kell vernünk ezen ál-Goethéket, ál-Schillereket álmaikból, hogy imádóik is látni tanuljanak; meg kell gyujtani a kritika szövétnekét . . .

Kritika kell közöttünk, meg nem kérlelhető és kemény kritika, de részrehajlatlan, de igazságos. Ki kell irtanunk a hízkelkedés, a szolgálai csúszás lelkét; ledöntenünk szobrait a bálványozásnak; elrezzentenünk a lelketlenséget; kimutogatnunk egymás vétkeit . . . Ha mi barátainkat, rokonainkat, mint eddig, csak ölelgetjük; hitsorsosainkat csak dicsérgetjük; nagyjainknak csak hízkelkedünk, bókolunk; ellenségeinket csak üldözzük s a jót bennök is elismerni nem tanuljuk s nem akarjuk; ha rettegünk az igazat nyilván kimondani, ha örökké csak mellékes tekintetek szolgarabjai leszünk: úgy a tudományos haladásnak bizvást lemondhatunk még reményeiről is; úgy örök vesztég-lésben tespedezünk s kínai penész fogja elborítani, megemészteni nemzetiségünket, nyelvünket, tudományos létünket.

Bajza József.